

38282

8^ob

Nekaj o izseljevanju.

V pomislek in pouk Slovincem, ki se
napravljajo v Ameriko

napisal

Fran Hauptmann.

030042887

V Ljubljani, 1908.

Camozaložba. — Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.

58226

Z ozirom na narodno gospodarstvo nikakor ni brez pomena izseljevanje. Dočim se mnogo premišlja ter po časnikih in javnih shodih razmotriva o pomočkih, s katerimi bi se povečalo in dvignilo ljudsko blagostanje, odkrivajo vzroki njegovega nazadovanja in propadanja, je še vse premalo kdaj govora o izseljeniškem vprašanju. Vsak teden se čitajo le kratke pripomnje, da se je odpeljalo toliko in toliko Slovencev na Nemško in v Ameriko ter toliko in toliko vrnilo domov, dalje se ne spuščajo ta poročila. A kdor ima priliko, da pogleda ob ponedeljskih in torkih ali ob četrtnih malo okrog kolodvora, se prepriča, da pomenijo navedena števila včasih cela krdela siromakov, ki ostavljajo domovino ter se napravljajo v tuji svet, s trebihom za kruhom.

A mnogo jih je, ki niso všteti pri teh poročilih. To so oni, ki se ne poslužujejo posredovanja domačih potovalnih pisarn in zato ne pridejo v poštev. Da bi prištevali tudi te, saj jih je včasih neverjetno veliko in bomo še govorili o njih, bi bila števila izseljencev teden za tednom še mnogo večja.

Res, da letos izseljevanje ni tako ogromno, kakor je na primer bilo lani ali druga leta. Temu so krive letošnje slabe delavske razmere v Ameriki. In ker več izseljencev hodi v Ameriko, je poznati to občutno doma. A te razmere se bodo zopet sčasoma izboljšale, če ne že letos na zimo, in potem je pričakovati, da se zopet vlijejo celi roji izseljencev s Slovenskega v Ameriko, kakor se sedaj vračajo domov radi slabih časov.

Saj tudi slabi časi bodo izučili le malokoga. Kakor hitro se izboljšajo poročila, se bode večina zopet napotila čez veliko lužo, morebiti v svojo škodo, gotovo pa v škodo splošnega ljudskega blagostanja in moči. Kako — videli bomo.

Zakaj se izseljuje toliko Slovencev? Ali res domovina ne more preživiti vseh? Človeku se zdi skoro. V domovini nedostaja kruha in zaslužka, ali je preslab, kar ga je. To sicer ne velja samo o Slovenskem, saj se izseljujejo trumoma tudi drugi narodi: Hrvati, Madžari, Nemci, Čehi, Poljaki in židje iz Avstrije, še več pa balkanskih narodov ter Italijanov. In vse izvečine v Ameriko. Samo v Združene države se je priselilo lani v prvem polletju 771.992 potnikov tretjega razreda iz Evrope. Bog ne daj, da bi vsi ti bili Slovenci!

A vsi navedeni ter vsi poznejši so bili večinoma delavskega stanu, zakaj drugi stanovi pri tem opazovanju ne pridejo toliko v poštev. Saj zlasti od učenjskih Slovencev gre le izjemoma kateri v Ameriko.

V domovini nedostaje zaslužka ali vsaj bolje plačanega dela iz več vzrokov. Eden najglavnejših je pritisk tujih delavcev, zlasti Italijanov. Saj so stroke, v katerih delajo skoro izključno sami italijanski delavci, n. pr. zidarstvo. Koliko zaslužka bi se lahko nudilo našim ljudem, da ne bi ga jim odjemali ti v potrebah skromni, drugače pa pridni in vztrajni delavci, ki porabijo med nami le malo zasluženega denarja, temveč ga pošiljajo domov iz dežele. Zato se naših ljudi skoro nihče več ne uči zidarstva. A tudi v drugih panogah se po krivici uriva tujca pred domačina, tako po železnicah, tvornicah, rudokopih. Ali se za mnoga dela rabi ceneje delavce: kaznjence, prisiljence, — domač delavec pa mora po tujini iskati kruha.

O drugih neznatnejših vzrokih tu niti govoriti nočemo, saj se govori o njih večkrat in ob različnih prilikah. Krepke, na zdravi podlagi zasnovane organizacije jim bodo sčasoma že kos. Povdarjamo pa, da mnogim ne bi bilo treba hoditi na tuje in bi se mnogo več Slovencev lahko preživilo v domovini, da ni tega zla. Zato bi priporočali poklicanim z ozirom na to, da se snuje novi izseljeniški zakon: tudi za priseljeništvu bi se bilo zanimati in je enako izseljeništvu primerno urediti.

Mnogo več ljudi bi se tudi lahko preživilo doma *primerno* vsak svojemu stanu. Toda dandanes vsakdo neprenehoma teži in stremi po boljšem. nihče niti za malo časa ni zadovoljen s tem, kar ima. Slehernik bi imel rad rešeno socialno vprašanje kar v naglici, kar čez noč. Ker to ne gre, ker ima mnogi morda še vse polno izrednih potreb, si pomaga drugače, da ugotovi željam po ugodnejših razmerah. Gre v tujino, kjer se radi boljših socialnih razmer pridobiva lažje, kjer se za delo plačuje boljši zaslužek.

To je navadno v Ameriki. Zato se mnogi Slovenci izseli tja. Ako pravimo izseli, nismo rabili baš prave besede, ker o izseljevanju v pravem pomenu pri Slovencih skoro ne moremo govoriti. Kdor se izseli, napravi doma račun o svojem domovanju, proda, kar ima, in se naseli stalno drugje, ne da bi se nameraval vrniti kdaj. Tako se izseljujejo Švicarji in Nemci, Slovenci redkokdaj. Tudi na tako izseljevanje ne vpliva neugodno noben čas, zakaj tak izseljenec nosi skoro vselej seboj nekaj gotovine, s katero si ustanovi novo domačijo. Zato je vedno in povsod dobro došel in v Ameriki se ga ne branijo nikoli, čeprav imajo drugače

strog priseljeniški zakon, po katerem se baš letos ravna-
najo do pičice.

Večinoma naših izseljencev gre v Ameriko samo
na delo z namenom, da si prisluži in prihrani čimveč
ter se čimprej vrne domov. Nekateri gredo tudi na
Nemško, a dasi se delo plačuje tam nekaj bolje, kakor
pri nas, splošne razmere radi večjih življenskih troškov
niso dosti drugačne. Zato mika Slovence le bolj Ame-
rika, ter moramo tudi mi govoriti zlasti o njej.

V Ameriki se delo, kadar je, plačuje neprimerno
bolje kakor pri nas. To občuti naše ljudstvo na dve
strani: slabo in dobro. Kmetovalci nimajo delavcev ali
le za drag denar. Že tako vse tišči v mesto v tvornice,
nekaj jih je pri vojakihi, tisti, ki bi sicer morda ostali
doma, se napravijo rajši v Ameriko. Za nekaj let, kadar
se kdo vrne, ga pa navadno ne drži več doma. Ame-
rika ga je navzlic njegovi nasprotni volji odtujila domu
in izpridila. To se gotovo občuti v javnem življenju.

Kadar gre kak posestnik v Ameriko, ga prvič
navadno prižene sila. Doma ima zadolženo kmetijo,
letine so slabe, davki veliki, družina tudi, skrbi polno,
kamor se gane. Pa — hajd — v Ameriko! Tam dela,
hrani in pošilja denar domov, žena pa počasi odriva
bremena raz domovje. Večkrat ostaja tam nekaj let in
se otrese vsega, kar ga teži. Včasih se mu posreči to
že kmalu, v dveh, treh letih. Vsaj nenavadnega to ni
nič, saj dostikrat zasluži po tri dolarje in še več na
dan. Da porabi v preživitev na dan en dolar, mu osta-
neta v prihranek še dva, kar znaša na leto z okroglo
tristo delavniki šeststo dolarjev. Recimo, da je poslal
ta denar, čeprav v obrokih, domov, znaša vsota radi
velike vrednostne razlike med obema veljavama že kar
3000 kron, kar že izda nekaj in se tudi gotovo občuti

v javnem življenju. Te vrste pridobitve lahko zapišemo res k dobičku v ljudskem gospodarstvu, vendar ga moremo čistega smatrati samo tedaj, ako gospodar, vrnivši se, tudi ostane doma, dela in gospodari kakor pred odhodom v Ameriko, samo toliko uspešneje, ker ga ne tlačijo več dolgovi in ne moré skrbi.

A več nego potreba žene ljudi pohlepnost v Ameriko. Čemu naj bi delal doma za dve kroni, pravi marsikdo, dočim ta in ta zasluži za enako delo po tri dolarje, oni celo štiri. Rajši grem tja, ni spak, da ne bi zaslužil ž njim vred! In gre. V Ameriki dobi res vsakdo dela, saj kadar je, ga je dobiti lahko; težko delo sicer, a dobro plačano. Ker hrana ni draga, pijača tudi ne, se privadi boljšemu življenju in razvadi. Ko se vrne, pogreša doma zlasti navajene dobre hrane. Saj v Ameriki, kjer kilogram mesa stane komaj 10 centov (50 h), se živi najpriprostejši človek večinoma z mesno hrano, doma pa komaj ob nedeljah in praznikih vidi meso. Pijače doma tudi nima, a v Ameriki je pil pivo za vsako žejo. Zakaj bi ga ne pil po 4 cente (20 h) liter? Tako se mu zdi, da ne more živeti, in privoščiti si mora zato poboljškov. Prinešeni denar kmalu scepa zanje, kar hitro ga ima komaj še za pot nazaj. Mika ga spet od doma, ne pomišlja se dolgo; napravi se in gre.

Od njegovih prihrankov tako nihče nima posebnega dobička, še njemu ne zaležejo dosti. Njegov izgled vabi z doma še druge. Celo mladeničem, ki imajo pred seboj vojaško službo, bolj roji po glavi Amerika nego puška in tornistra. Če ne dobe oblastvenega dovoljenja, jo radi pobrišejo skrivaj tja.

V Ameriki je tako vedno več naših delavskih sil, pri služek pa niti doma nima onega teka, kakor bi bilo želeti.

Iz opisanih dveh slučajev lahko napravimo nekaj zaključek. V prvemu podobnih slučajih je vsekakor znamenovati korist. Denar, poslan in prinešen iz Amerike, je zalegel nekaj, ker je imel nujna pota. V drugemu podobnih slučajih vidimo le škodo. Po nepotrebnem se je izdalo mnogo prinešenega denarja, za poboljške, se ga potroši tudi dosti, izkratka: nanj se ne pazi, ker nima tako nujnih potov kakor pri kmetovalcu, ki mora skrbeti za dom.

Takih slučajev je mnogo, mnogo več kakor prvih. Ako bi zato med obema vrstama primerjali gospodarski dobiček izgubi, našli bi, da je v splošnem izguba mnogo večja. Saj moramo ves tako zapravljeni denar prišteti izgubi v ljudskem gospodarstvu. Takisto zaslužek delavcem, katere je bilo treba najemati mesto odišlih domačih. Zato lahko rečemo, da je izseljevanje škodljivo v mnogem pogledu, škodljivo napredku narodovemu, škodljivo sploh.

To je spoznala tudi država. Saj ve, da čim živahnije je izseljevanje, tem slabše zanjo. Zato ga je svoječasnno omejila s posebnim zakonom in ker le-ta ne zadostuje več potrebam, se snuje nov, ki utegne še letos priti na vrsto v državnem zboru.

A celo v okviru zakona država daje dovoljenje le tam, kjer ga zabraniti ne more. Strogo nadzorstvo pa si pridržuje nad vsem izseljeništvom, da po nepoštenem potu in brez pravic ne pride lahko kdo čez mejo.

Vendar se posreči komu, dasi bi bilo resno odsvetovati tako uhajanje. Zakaj uide gotovo, kdor brez potnega lista ali listin sploh skrivaj odide od doma, ne da bi bil zadostil ukazu zakona glede vojaških dolžnosti. Tako ravnanje kaže mlačno domovinsko ljubezen, a je celo nepošteno, nevredno, domovini zvesto

udanega Slovenca. Razen tega je taka pot zvezana z mnogimi izrednimi troški, ker nepošteni agentje po svetu, o katerih bode še govora, izkoriščajo v škodo potniku njegov položaj, odirajoči ga še neprimerno bolj kakor one s potno pravico. Vrh vsega prebije ubežnik še dosti razburjenja, strahu pred zaseženjem in drugih neprilik. Ob vrnitvi jih čaka kazen, ali pa imajo domov zaprto pot.

Vseh izseljencev vprek pa Amerika ne sprejme. Zedinjene države so uredile priseljevanje s posebnim, dokaj strogim zakonom. Tega se letos drže z ozirom na vladajočo krizo in njene posledice kaj natančno, da i ob drugih časih dotični komisarji, če treba, morda zatisnejo eno oko. Nihče pa ne pride v Zedinjene države, kogar je zavrnil komisijski zdravnik. Ta zavrne vsakogar, kdor je nalezljivo bolan, bodisi na koži, očeh ali drugače. Zavrne neozdravno bolne, pohabljenice, slaboumne ljudi, na duhu bolne ali če so tudi samo manj razvite pameti. Zavračajo dalje otroke izpod 16 let, ako niso z roditelji. Ostarelim dovoljuje vstop samo tedaj, ako imajo od tam živečih svojcev zadostno zagotovilo, da bodo skrbeli zanje, ali primerno dosti gotovine. Sploh ne dovolijo naselitve v Zedinjenih državah nikomur, o komur bi se bilo bati, da bi utegnil biti državi in njenim zavodom in napravam kakorkoli v breme, ali kdor je užival kdaj kake javne podpore iz sirotninskih zakladov. Dosledno vračajo ženske v blagoslovljenem stanju, ako ne potujejo z možem ali k možu, neomoženim v takem stanju je vstop sploh zabranjen. Dokaz mora v vsakem slučaju biti neovržen, prevara pri poslednjih je nemogoča. Vse ženske in njihovo kretanje imajo toliko neopaženih opazovavcev

zdravnikov in zdravnic, v sumljivih slučajih je preiskava tako stroga in natančna, da bi bil zaman vsak poizkus.

Priseljevanje je zabranjeno v Zedinjene države vsakomur, kdor bi že imel tam preskrbljeno delo ali službo. Izvzeti so tu le učenjaki, ki so pozvani tja na javne šole, duhovniki, učitelji, umetniki in enaki. Tja ne puste kaznovanim osebam, ne članom nevarnih družb, ne pripadnikom večženstva in tudi ne onim, ki nimajo ob prihodu pri sebi zahtevanega zneska gotovine. Zahteva se običajno 50 dolarjev (250 K), vendar so se zadovoljevali do letos tudi z manjšim zneskom, ako so imeli priseljenci sicer dobre naslove do svojcev. Letos so bili strogi tudi v tem oziru, dočim nekaterim narodnostim z Balkana sploh niso dovoljevali izkrcanja.

V nadzorstvo glede navedenih dejstev so postavljene v vseh obmorskih lukah Zedinjenih držav posebne komisije. V New-Yorku, kjer se izkrcava največ izseljencev, je ta komisija največja ter ima celo svoje razsežno uradno poslopje, imenovano Castle Garden. Vanj mora vsak potnik tretjega razreda. Tu se vrši strogo pregledovanje, izpraševanje in, če treba, preiskovanje. Kogar vrnejo, pošljejo kar iz tega poslopja nazaj na ladijo iste prekmorske družbe, s katero je prišel iz Evrope. Šele, kdor iz Castle Garden pride brez zadržka iz rok zdravnikov in komisarjev na prosta tla ameriška, more iti, kamor je namenjen.

Zato naj nihče ne hodi čez morje, kdor ne more zadostiti navedenim zahtevam. Tudi v Kanado ali Angleško Ameriko, takisto v Južno Ameriko naj ne hodi rajši, ker veljajo povsod bistveno gorenjim vsaj podobni predpisi. Nakopal bi si v slučaju zavrnitve s potom samo mnogo nepotrebnega truda, prebil bi dosti

nevarnosti in morda tudi gladu, potrošil povsem v škodo mnogo ali ves svoj denar.

Kako žive Slovenci v Ameriki, o tem govoriti ni naloga temu spisu. Saj se piše o tem po različnih knjigah in časnikih.*) Omeniti nam je le, da so raztreseni po več mestih in naselbinah, kjer so navadno združeni v unije in bratovščine, da si varujejo stanovske koristi, goje družabno življenje med seboj, se pogovarjajo o težnjah in potrebah ali o domačiji in svojcih daleč onstran morja. V bratovščinah skrbе za dušne potrebe. Tudi nekaj časnikov imajo.

Vsi Slovenci vprek se rabijo za trda, težaška dela, večinoma po tvornicah, rudokopih in podobnih podjetjih. Ameriški podjetniki jih imajo radi, ker Slovenec je krepak, delaven, z malimi izjemami tudi trezen in skromen. Ne boji se nobenega dela, ne ustraši nobenega truda. Zato ga dobro plačujejo. Vendar ne zastonj, zakaj ameriškim razmeram je zaslužek prikladen in lahko rečemo, krvavo zaslužen.

Varnostne razmere so namreč čisto neznatne, zakaj v Ameriki, kjer vse drvi in se peha, kjer je bolj kakor sploh kod bog dolar, velja človek malo, le toliko, kakor neznaten stroj, ki ga je lahko nadomestiti vsak dan. Zato se pri vseh podjetjih skrbi za njegovo varnost le toliko, kolikor je neizogibno potrebno, da more napredovati delo in ni zavirano po morebitnih nesrečah. Delavca radi njega, človeka, se ne čuva.

*) O življenju Slovencev v Ameriki je spisal l. 1903 Rev. F. S. Šušteršič, župnik v Joliet Ill., lepo knjigo: Pouk rojakom Slovincem, ki se hočejo naseliti v Ameriki. Ta knjiga je velevažna, zanimiva in jako poučna, zato jo je toplo priporočati.

Kolikokrat se prigodi večja ali manjša nezgoda. Koga poškoduje, pohabi, pobije, morda tudi več ljudi. „All right!“ meni gospodar, ko mu javijo nesrečo, mrtvece prepeljejo v mrtvašnico, ranjence v bolnišnico, na njihovo mesto pošljejo druge delavce in stvar je pri kraju. One v bolnišnici zakrpajo za silo, toliko da morejo domov. In zato se ni čuditi, ako pri vsakem povratku izseljencev iz Amerike vidimo med njimi kakega pohabljenca, ki ne more rabiti nog ter mora hoditi ob bergljah, ali ima potrgane roke, ali vsaj eno. Včasih ima kdo polomljen koš, da se premika le težavno, ali ima naposled kdo popačen obraz, izgubljeno oko, morda obe, sploh je poškodovan tako ali tako. Zdrav je šel v tujino, imovit se je hotel vrniti, v resnici je tam le trpel. Zasluženi denar je porabil za zdravljenje, domov prihaja nadložen in brez novcev, za nobeno rabo, v nadlego sebi in svojem, morda v breme občini.

Tudi to pomenja izgubo v ljudski moči in pridobitveni zmožnosti.

In letos? Letos niti dela ni, zato prihajajo naši ljudje trumoma domov, večinoma brez sredstev. Drugi stradajo tam, da se Bog usmili, če nimajo, da bi se vrnili v domovino. Mnogo jih je prignala sila tako daleč, da so se dali spraviti domov na stroške domače države.

Temu je vzrok kriza z nasledki, ki je nastala v Ameriki letos, najprej denarna, potem vsesplošna, gospodarska in obrtna. Ne moremo se tu spuščati globlje v njene vzroke, ker bi morali zasledovati daleč nazaj pojave na različnih poljih in njihove nasledke na velikomestnih denarnih in gospodarskih tržiščih ali borzah. Kakor kriza sploh pomeni višek napetega

stanja in temu sledeči preobrat, tako je tudi z ameriško krizo. Zato se izrazimo najpoljudneje, ako označimo to krizo za zmešnjavo in pomanjkanje na gospodarskem polju ameriškem. Denarja ni, zato ni naročil, torej ne dela, radi tega ne zaslužka, zato polom. Tvorнице stoje, železnice nimajo česa voziti, v rudokopih delajo le neznatno. Brez dela in zaslužka so cela krdela delavcev, jesti morajo vendarle. Mnogo jih ima družine seboj, zato troškov temveč, dohodkov pa nič. Ako so imeli prihrankov, so se porabili domala že v prvih brezdelnih časih, mnogi so pisali po denar domov. Upali so, da se časi skoro obrnejo na bolje, in čakali dela. Nekateri so dobili kak dan v tednu, večina nič in čaka še danes, mnogi pa se vračajo izstradani še sedaj.

Tudi to je izguba na gospodarskih pridobitvah našega ljudstva.

Da je kriza nastala, so bili krivi v prvi vrsti ameriški bogatini, kapitalisti, milijonarji. Ti so združeni v truste, nekake karteile in gospodujejo neomejeno s svojim kapitatom. Njihovemu gospodstvu se zaman upirajo vsi faktorji, brez moči je celo vlada. Ker obvladajo vse, ukazujejo javnemu mnenju in vplivajo odločilno na državno politiko. V njihove blagajne se steka denar; kadar hočejo izvršiti pritisk, ne dajo, da bi prišel zopet med ljudi, in splošni položaj se predrugači kmalu. Ni dvoma, da je bil ta izprva umeetni pritisk uprizorjen na izid predsednikove volitve. Saj ob takih dobah je bila vselej čutiti kriza. Da se je letos razširila tako vesplošno, tega so se provzročitelji ustrašili morda še sami. Vsaj čitati je, da posledice ne prizanašajo niti milijonarjem.

No, novi predsednik je že skoro določen, pravijo, da bode izvoljen Taft, ki je bil doslej vojni tajnik, nekaj minister. Roosevelt je bil prijatelj delavcev, kakšen bode novi, se pokaže. Vendar je pričakovati, da se po za stalno izvršeni volitvi hitro obrne vse na bolje. Ali se odpre delavstvu prejšnje ugodno polje, se ne ve še, gotovo pa je, naj bo predsednik res Taft ali kdo drugi, da položaj ne ostane sedanji. Zato se sme reči skoro, da se bodo Slovenci izseljevali zopet v večji meri.

Tem v korist hočemo še potem, po katerih potujejo, posvetiti nekaj pozornosti. Saj tudi v tem oziru lahko zaznamujemo izgubo v ljudskem imetju.

Znano je vsakemu otroku, da se v Ameriko nikoder ne pride po suhem, ker jo loči od Evrope atlantsko svetovno morje. Za prevažanje preko morja nam rabijo ladje: jadernice in parniki. A z jadernicami potuje v Ameriko še malokdo, večina se vozi s parniki.

Enako železnicam po suhem, ki so v rokah različnih družb ali države, opravljajo tudi vožnjo čez morje različne družbe, ki vzdržujejo po večalimanj parnikov. To so parobrodne in prekmorske družbe, ki vzdržujejo promet čez morja med celinami, dočim vzdržujejo države le vojno brodovje.

Vsaka družba ima za svoje parnike stalno domače пристanišče, odkoder vozijo, in v tujini, kamor vozijo, zopet stalno mesto. Nekatere imajo še na potu stalna mesta ob morju, kjer pristajajo njihovi parniki. Med temi mesti vzdržujejo redne vožnje, vedno po isti poti ali črti čez morje. Zato se prekmorske družbe kratko imenujejo proge.

Tu hočemo samo navesti proge, po katerih kdaj potujejo Slovenci, z odhodnimi pristanišči, važnejšimi

točkami med potom in pristani izkrcaja. Njihovega ustroja ne bomo opisovali. Ako se kdo zanima za katero progo, piše naj dopisnico njenemu zastopniku, pa bode dobil takoj zaželjena pojasnila. Tudi se hočemo vzdržati kritičnih pripomenj ter odlikovanja ali zapostavljanja posameznih; reklame ne bomo delali. Le kak znak splošnega napredka hočemo navesti tuptam.

Iti hočemo po odhodnih pristaniščih od juga proti severu, saj nam je začetni z domačim pristanom in domačo avstrijsko progo: „**Austro - Americana**“, ki vozi preko Gibraltarja v New-York in v pristane južne Amerike iz Trsta. V Severno Ameriko vozi avstrijskih samo ta proga. — „**Avstrijski Lloyd**“ vozi preko Gibraltarja le v Južno Ameriko, a ne pogosto. — „**Adria**“ iz Reke je vozila včasih v Ameriko, ali le redko. — „**Cunard Line**“, angleška proga, vozi iz Trsta in Reke v New-York, a ima dom v Liverpulu (Liverpool) na Angleškem. Z ogrsko vlado ima glede izseljencev pogodbo, po kateri je le ona pooblaščen v onostranski polovici. — „**Navigazione Generale Italiana**“ vozi iz Genove v New-York, a je za Slovence izgubila pomen, ker se od onega časa, kar posluje **Austro - Americana**, ne vozi nobeden več ž njo. — „**Société Générale de Transports Maritimes à vapeur**“ vozi iz Marseja (Marseille) v Južno Ameriko. Proga je francoska, a za Slovence ne več pripravna, ker se vozijo silno daleč po železnici. Tudi imajo bližjih prog. — „**Compagnie Générale Transatlantique**“, francoska proga, vozi z brzimi parniki iz Havre v New-York, s poštnimi v najvejšem času iz Bordó (Bordeaux). Slovenci se vozijo ž njo radi, ker vozi takoj na odprto morje. — „**Allan Line**“, francoska proga, vozi iz Havre v Kanado. —

„**American Line**“, ameriška proga, vozi iz Savtemp-tena (Sauthampton) preko Šerburga (Cherbourg) v New-York in iz Liverpula v Filadelfio. Ta proga nima medkrova, ampak tudi v III. razredu kajute. — „**White Star Line**“ (Bela Zvezda), angleška proga, vozi kakor prejšnja sredi tedna, dočim vozi ona ob sobotah in se tako vrstita v službi. Tudi drugače ji je skoro enaka. — „**Cunard Line**“, že omenjena, vozi iz Liverpula v Severno in Južno Ameriko ter ima zvezo z vsemi lukami. ima dosedaj največja dva parnika na svetu: Lusitania in Mauretanijska, ki doslej tudi v hitrosti nimata para. Medkrova za potnike nima. — „**Red Star Line**“ (Rdeča Zvezda), belgijska proga, vozi iz Antwerpena v New-York in Kanado. — „**Holland America Line**“, nizozemska proga, vozi iz Rotterdama preko Bolonje (Bologne sur Mer) v New-York. Medkrova nima. — „**Ruska prostovoljna flota**“, ruska proga, vozi dvakrat na mesec iz Rotterdama v New-York. Kak prevarjen Slovenec, ki je pri „bankarju“ Zottiju v Baselu kupil vozni list za boljšo progo, se mora voziti naposled ž njo. — „**Hamburg Amerika Proga**“, nemška, vozi iz Hamburga preko Šerburga v vse ameriške luke. Ima tudi zboljšani III. razred. — „**Severo-Nemški Lloyd**“ vozi iz Bremena preko Šerburga v vse ameriške luke. Ima takisto zboljšani III. razred.

To so proge, po katerih se vozijo Slovenci. Po neomenjenih se ne vozijo, še med temi po nekaterih le izjemoma. Po ustroju so različne, tudi parnike imajo različne. Novejši so pri vseh progah brzeji, boljši in dražji, starejši so nekaj ceneji. Vendar razlika ni znatna. Tudi razlika na ceni med progami ni znatna, ker so izvečine v dogovoru med seboj, ki se imenuje bul.

Prekmorskih parnikov tu ne moremo opisovati. Omenimo le nekaj splošnega. Vsi novejši moderni parniki so pravi orjaki, imajo po dva gonilna vijaka, rabijo čez morje od 4½ do 10 dni ter so prirejani za tri razrede potnikov. Opremljeni so bolj ali manj udobno; na boljših progah imajo tudi potniki III. razreda kajute ali sobice, opremljene z 2 do 6 posteljami, umivalniki, i. t. d., dočim imajo nekatere proge še medkrov, to je nizke večje prostore, namenjene večjemu številu oseb. Tudi so navadno oddeljene jedilnice, pušilnice in izprehajališča. Sploh so nove ladje po ustroju lahko primerjati z velikimi plavajočimi gostilnami ali hoteli od priproste do najdražje postrežbe.

Varni so vsi parniki kolikor mogoče. Zlasti novim modernim parnikom se na prostem morju ni bati sile, še za vihre se ne zmenijo dosti. Valovi jim ne škodujejo, nevarne so jim le čeri in megla. V megli se prigodi največ nesreč. Zato v megli parniki ne vozijo hitro ter trobijo neprestano, sebi v varnost, v svarilo drugim. Drugače je celo ob nemirnem morju vožnja prijetna. Seveda ne onim, katere pri vsakem zazibanju napade slabost. Kdor je tak strahopetec, da se zgrudi na kolena, ako se parnik le malo zaziblje, vije roke in tuli na vse pretege, kakor nedavno ob mirni vožnji iz Trsta v Gradež neka gospa, oni naj ne hodi na morje, temveč naj gleda Ameriko doma na zemljevidu. Kdor se napravi tja, mora že imeti nekaj več poguma. Ne bo ga rabil samo na morju, tudi v Ameriki ga je treba.

A sedaj poslušaj še resno besedo, dragi rojak, ki navzlic vsemu nameravaš tja preko! Tudi tebi, ki si že bil tam, naj velja! Slušaj, saj je v tvoj prid. Varuj se

tujih agentov, ki so izven naše domače dežele, izven Avstrije!

Opozarjamo, da o Nemčiji ne velja toliko, kar mislimo povedati, ker tam se bavijo le malo z nabiranjem direktnih potnikov, temveč vidijo rajši, da ima vsak karto seboj že od zastopnika iz domovine. Svarimo le pred drugimi deželami, zlasti pred Švico.

Večinoma vse proge, ki se pečajo s prevažanjem ljudi v Ameriko, so dobre. Saj skrbe same, da se vzdrže na višku, ker bi drugače ne zmagovale konkurence. A dobrih in poštenih agentov je v tujini malo. Tujezemski agentje imajo skrivne priganjače tudi v naši deželi. Zato ne zaupaj nikomur, kdor te obišče doma in nagovarja k tujemu agentu. Tudi tem samim ne zaupaj, ako ti iz tujine, zlasti iz Švice, pošljejo lepo tiskane ponudbe, obetajoče vse mogoče in nemogoče. Opeharili te bodo. Pismeno obetajo nizke cene, ko prideš tja, pravijo, da so cene poskočile, in plačati moraš drago. Ne pošiljaj jim denarja naprej, v zagotovilo prostora, kakor pravijo. To je sleparstvo, zakaj kdor pošlje denar, ni več prost in ne more več izbirati po svoji volji pota, ako noče izgubiti poslanega denarja. Bolje bi bilo celo v najskrajnejšem slučaju izgubiti denar, samo da se jih ogneš.

Pazi tudi doma, da te kdo ne premami! Saj se celo doma, v tvoji vasi nahaja morda kdo, ki sili in nagovarja v Švico, češ, tam dobite karte ceneje. Ne slušaj ga; ali veš kaj je ž njim?

Ko se je vračal iz Amerike — največkrat sili jo v Švico taki — je bil sklenil s švicarskim agentom tajno pogodbo, da mu bode, kadar pojde zopet v Ameriko, privedel seboj večje število potnikov, zato pa dobil od vsakega po 5 do 10 in še več kron nagrade. Te

tudi v resnici dobi. In ali misliš, da mu jih da agent iz svojega? Kaj še! Ti jih moraš plačati in še toliko več, da glavni del dobička ostane še agentu samemu. Oni, s komur greš, se ne meni dosti, ako plačaš preveč. Saj njemu ni v škodo. Za svojo karto plača le malo ali nič. Prigodi se, da tak vodnik ne plača za svojo karto ni vinarja, celo agent mu da še denarja povrhu. Zastonj morda? Ti in tovariši ste plačali vse, za vaš denar se vozi vaš vodnik.

Tudi do morja ne hodi sam, češ, tam si kupim karto. Na škodi boš! Parobrodne družbe same se ne utegnejo ukvarjati z vsakim posameznikom. Preskrbeti morajo najprej one, ki že imajo karte. Tebe pa odri-vajo, zlasti če jezika ne znaš ali če nimajo prostora. Zgodi se, da vidiš odpluti dve, tri ladje v Ameriko, preden se te usmili kdo in ti da karto, katero moraš plačati dražje nego doma.

Kakor rečeno, posebno v Švico ne hodi kupovat voznega lista. Že za železnico sam do tja potrošiš mnogo več. Tam je pa vse polno sleparskih agentov, ki te nadlegujejo od prvega trenutka, ko prestopiš švi-carsko mejo, včasih že prej na potu. V Švici je dosti še takih agentov, ki sami ne zastopajo nobene proge. Radi njih razupita sta posebno Buks na avstro-švi-carski meji in Basel.

Ako v Švici kjersibodi kupiš karto, plačati moraš pol več. Ako jo kupiš pri agentu, ki sam ne zastopa nobene proge, dve tretjini preveč. Ne bilo bi kaj reči, pošten dobiček mora biti pri vsaki kupčiji; tudi ti ne greš po izgubo v Ameriko. Toda ali naj imenujemo pošten dobiček, ako velja agenta tebi prodana karta n. pr. 160 frankov (153 K), ti pa moraš plačati zanjo 237 K, torej celih 84 K več. Ali si že slišal kaj o Zwil-

chenbartu, ta že dela tako. A tudi drugi niso boljši, o sleparju „bankirju“ Zottiju bomo še govorili. Sploh v Švici ne iščejo poštenega dobička, drže se drugega gesla in opravijo spridoma: tam te oskubejo do dobra, češ, sedaj ga vidimo in bogve kdaj zopet.

Pisec teh vrst sem se o tem imel priliko prepričati večkrat. Potniki so v Baselu morali plačati za vožnjo od Basela do New-Yorka po 20 do 30 kron več, kakor bi plačali v Ljubljani za isto vožnjo v istem razredu in z isto progo od *Ljubljane* do New-Yorka. To je dejstvo, ki se dokaže, kadar treba. In to torej pri proginem glavnem zastopu, kjer bi morala biti karta najcenejša. A potnik, ki je še nima, jo je v Baselu skoro prisiljen kupiti, zato mora plačati, kolikor se zahteva.

Gorje šele takim, ki zaidejo tam k agentom brez zastopov, kakor k Bihelju v Buksu in Zottiju v Baselu. Karte, kolikor jih prodado, morajo ti sami kupiti pri glavnem zastopstvu one proge, katero zahtevajo. Tako moraš ubogi potnik plačati dobiček dvema: glavnemu zastopu, ki je izdal za te veljavni vozni list, in agentu, ki ti ga je prodal. Često pa še ne dobiš karte za ono progo, kakor si zahteval in plačal. Agent ti da podpisati nekaj, o čemer ne veš, kaj je, pa te pošlje na drugo cenejšo in slabšo, da more spraviti čimveč v žep sam.

Pri vsem tem se pa prevare niti čuvati ne moreš, saj ne veš, komu prideš v kremplje. V Baselu, tebi tujem mestu, te napade že na kolodvoru roj agentov. Vsak ti hvali svojo agenturo in zbegajo te. Kar pride eden, ki te nagovori slovenski in povabi seboj. Zaupaš mu radi slovenske govorice in greš. Saj žal, tudi Slovencev se dobi, ki za judeževe groše pomagajo varati rojake. Celo ženske se pečajo s tem. „Le z menoj pojdite, tam so sami goljufi in judi!“ ti reče natihoma,

kažocha na druge, se ti sladko nasmeje, če imaš seboj otroke, jim da cukerčka, ki ga ima vedno pripravljene, in tebi se prikupi. Ž njo greš kakor jagnje v mesnico, ne vedoč, da bodeš plačal kakor zlato one cukerčke.

In v pisarno prideš baš k takemu agentu, morda ravno k Zottiju. Lepa je, polno podob ogromnih parnikov vidiš, slovenske napise povsod, agent govori slovenski s teboj. Še malo počasti te, cigaro ti ponudi, tebi se dobro zdi, ker je tako dober in prijazen. Če si se tudi ustrašil cene, ki ti jo je imenoval, in bi rad ugovarjal, da je previsoka, si skoro ne upaš. Plačaš, podpišeš in greš. agent se pa smeje v pest. Babnica, ki te je privedla, dobi svoji dve ali tri krone, pa — hajd — loviti druge.

Koliko je zopet prevarjenih tako, da se sicer vozijo po zaželeni progi, a z manj vrednimi parniki, kot so plačali zanje, in opazijo to prevaro šele v pristanišču.

In oni siromaki, ki pridejo v Basel brez potne pravice. Lahko rečemo, da plačajo zbegani in ostrašeni še enkrat toliko. Saj si ne upajo pritožiti se, da bi se tudi imeli kam, ker so beguni.

A naj naposled kdo tudi spozna prevaro še v Baselu! Kam naj se pritoži? Slovenec, Avstrijec sploh je v Švici brezpraven, samo molzna krava. Agent plačuje davek, švicarska oblast ščiti njega, tujca ne. Sploh nikoder na svetu ne sovražijo tujcev bolj nego v Švici, dasi žive od njih. To je dejstvo, o katerem se prepriča vsakdo, kdor ima priliko nekaj časa živeti tam. „Ussländer“ jim je v narečju izraz tako globokega zaničevanja, kakor bi hoteli reči lopov, razbojnik, izvržek človeštva... Pa vrnimo se! Edini, ki bi se lahko zavzel za potnika, je konzul, a tega ni v Baselu. Kam naj se obrne?

Morda mu še zažuga s časnikom, agent se smeje takim grožnjam. Saj ve, da v švicarski časnik pisati ne zna in bi leta proti domačinu tudi ne sprejel ničesar. Da v domovinske časnike, katerih bi se bal edino radi kupčije, ne pošlje noben potnik ničesar, mu je tudi znano, ker vsakdo, prišedši v Ameriko, od veselja, da je prišel srečno čez vodo, pozabi na vse neprilike.

Kako se ubraniš torej? Nikdar in nikoli se ne dogovarjaj ni pismeno s švicarskim agentom, ni tja ne hodi. Ako ti pošlje ponudb in tiskovin, vrzi jih v ogenj! Ne meni se zanje, svarimo te.

In tudi v Ameriki bodi oprezen! Pazi, komu se zaupaš, komu daš v roke denar, svoje prihranke, pri kom kupuješ karto, kadar se vračaš domov. Baš tam je tudi mnogo nepoštenih agentov, ki se tam radi imenujejo bankirji, da bolj vleče. Čuvaj se jih! O, Slovenci imajo tam poštene ljudi, ki se bavijo s tem poslom in ki se jim sme zaupati. Zato, dragi rojak, pusti kričanje! Ako imaš shraniti denar ali ga poslati domov, vprašaj za svet druge izkušene ljudi, ki poznajo razmere. Ti bodo vedeli svetovati zanesljivo pošteno hišo. Drugače bodeš oškodovan.

Le pomisli, koliko ljudi je prevaril, bankir Frank Zotti v New-Yorku, največ naših bratov Hrvatov, pa tudi kak Slovenec mu je šel na lim. Dasi sam Italijan, se je kričavo izdajal Hrvata, rodoljuba, nazival dobrotnika, kričal „Svoji svome!“ Hrvatje so mu dajali shranjevati krvavo prisluzene novce, kupovali so pri njem karte, drli trumoma k njemu. Kako ne bi, imel je lepe pisarne, podružnice v več ameriških mestih in v Baselu. Povsod je bilo vse lepo na oko, v pisarnah velikanske blagajne, a ker izpočetka ni imel česa dati vanje, je hranil v njih — kakor se je bahal sam — drva. Bla-

gajne je moral imeti, da je stepil ljudstvo in mu iz-
vabljal občudovanje ter zaupanje.

Ni še dolgo, kar so ga zaprli. Zapravil je delavski
denar, prihranke, ki v nebo kriče po maščevanju, blizu
pol milijona dolarjev. In kako brezvestno je lovil ro-
jake! Povsod po Ameriki je imel nastavljenih potu-
jočih agentov, da so mu priganjali ljudi. Izdajal je
časnik, večinoma samo reklamo. Vsako novo leto je
razdal na stotisoče debelih koledarjev, napolnjenih s
slepečo reklamo, razposlal na milijone svojih podob
med ljudstvo. Poleg plače je dalal velike nagrade svojim
uslužbencem, da so mu nabrali temveč ljudi. Tudi oni
v Baselu so dobivali poleg plače še vsak po dve do
tri krone od potnika, — vse samo goljufivih novcev,
katerih se drži kri delavskih žuljev.

In dobil ne bo nihče ničesar. Kar mu imajo vzeti.
bodo pobrali ameriški bankirji, ki so mu upali kaj;
saj je tudi njih znal preslepiti nekatere. Delavci se vsi
obrišejo lahko!

Zato pozor! V Ameriki si poišči našega človeka,
v resnici poštenjaka in rojaka s srcem in čuvstvom, ne
samo radi kupčije.

In doma? Ako se v resnici odločiš potovati v
Ameriko, poglej med oglase v ta ali oni časnik, kjer
lahko vidiš vsak teden, katere proge imajo v Ljubljani
zastopnike. Dobro so vse, odloči se, za katero hočeš.
Potem piši zastopniku izbrane proge v Ljubljano po
pojasnila, vozne rede in cenik ter se pismeno pogajaj
in dogovori ž njim. Tako imaš že nekaj v rokah, ako
bi se bal, da te prevari. A tega se ti pri ljubljanskih
zastopnikih ni bati, ker jih oblast nadzira strogo in ta
ne bi trpela nepoštenega zastopnika. Ako se ne utegneš
dogovarjati pismeno, lahko prideš kar v Ljubljano, se

pogodiš pri tem ali onem zastopniku ter kupiš pri njem karto. To dobiš vselej lahko v Ljubljani, saj imajo tu zastopnike vse boljše proge. Tako bodeš postrežen najceneje in dobro ter si ti ni bati nikakih sitnosti na potu. Seveda moraš vselej imeti v redu svoje listine in prinesiti seboj veljaven potni list.

V Ljubljani je v varstvo izseljenikov tudi „Društvo sv. Rafaela“, ki prav tako rado daje vsakomur zaželjena pojasnila.

In oni, ki nimajo potnih pravic? Oni naj ostanejo doma in izpolnijo dolžnost, ki jim jo nalagata vest in zakon. To velja več kakor oni denar, ki bi ga zaslužili v tem domovini ukradenem času v Ameriki, denar, ki se razspe tako rad in pomenja potem izgubo ljudskega imetja, kakor pomenja izseljevanje izgubo ljudske sile in moči.

Avstro-Amerikana Line.

Prva domača avstrijska, najcenejša, za Slovence najpripravnejša proga, po kateri vozijo najnovejši, najmodernejši brzoparniki prve vrste čez

Trst-New-York

(oceanska vožnja 6 — 7 dni).

Vsak potnik dobi dovolj domače, okusne hrane, dvakrat na dan pristno vino. Na brzoparnikih je električna razsvetljava, kopeli in sploh izvrstna postrežba; potnikom se daje za vsako vožnjo novo posteljno in jedilno opravo. — Potniki so do New-Yorka pod avstrijsko vlado, katera jih varuje; nimajo prekoračiti nobene meje, niso prisiljeni svojega denarja premenjati, dobe že prvi dan hrano in prenočišče zastonj in je vsakomur 100 kg prtljage prosto.

Kdor torej želi sigurno in zanesljivo potovati, naj se pisмено ali ustmeno obrne na glavnega potovalnega agenta

Simona Kmetetza

v Ljubljani, Kolodvorske ulice šte. 26.